

Og kan man end synes, at Forf. undertiden af sin Skrivefærdighed lader sig forlede til at beruse sig i Ord, saa maa man indrømme, at han som Skribent har naaet det fuldkomne i den Maade, hvorpaa han gennem Slutningscitatet paa én Gang hilser den jubilerende Bank som Institution og de to Mænd — Fader og Søn — hvis Arbejde har været bestemmende for Bankens Vækst gennem de halvtredsindstyve Aar.

E. C.

L. ESTRUP: *Vor Tids industrielle Udvikling*. Udgivet af Komitéen til Belysning af Statsmonopoler. I Kommission hos Gad. Kbhvn. 1921.

Efterhaanden som den offentlige Interesse har forskudt sig fra Problemerne om Statsmonopolet til Problemer som Bedriftsraad, Kontrol med Erhvervslivet o. l., har den ovennævnte Komité delvis ændret sit Formaal i Overensstemmelse hermed; og nu da den store Afslappelse og Krise har medført Desorientering og Tvivl med Hensyn til social og økonomisk Nyordning, har Komitéen udsendt Estrups lille Bog, ud fra den Opfattelse, at vil man have noget Holdepunkt i sine Gætterier om Fremtiden, maa man kende det der er gaaet forud.

For Størstedelen maa en saadan Redegørelse indskrænke sig til Referat, men Forfatterens Selvstændighed giver sig dog Udslag i det Stof, han vælger ud af den uhyre Dyngge, der hedder den nyeste Historie. Estrup har faaet meget Stof med, og det er tilrettelagt klart og overskueligt, selv om dets Vægtfylde naturligvis i Længden tynger Fremstillingen noget; Skriftet egner sig fortrinligt til Studiebrug (f. Eks. i „Studiekrese“), hvor man kun tager en vis Portion ad Gangen og gennemtænker eller gennemdebatterer den.

Skriftet omhandler Industrien; men Forfatteren er dog

Og kan man end synes, at Forf. undertiden af sin Skrivefærdighed lader sig forlede til at beruse sig i Ord, saa maa man indrømme, at han som Skribent har naaet det fuldkomne i den Maade, hvorpaa han gennem Slutningscitatet paa én Gang hilser den jubilerende Bank som Institution og de to Mænd — Fader og Søn — hvis Arbejde har været bestemmende for Bankens Vækst gennem de halvtredsindstyve Aar.

E. C.

L. ESTRUP: **Vor Tids industrielle Udvikling.** Udgivet af Komitéen til Belysning af Statsmonopoler. I Kommission hos Gad. Kbhvn. 1921.

Efterhaanden som den offentlige Interesse har forskudt sig fra Problemerne om Statsmonopolet til Problemer som Bedriftsraad, Kontrol med Erhvervslivet o. l., har den ovennævnte Komité delvis ændret sit Formaal i Overensstemmelse hermed; og nu da den store Afslappelse og Krise har medført Desorientering og Tvivl med Hensyn til social og økonomisk Nyordning, har Komitéen udsendt Estrups lille Bog, ud fra den Opfattelse, at vil man have noget Holdepunkt i sine Gætterier om Fremtiden, maa man kende det der er gaaet forud.

For Størstedelen maa en saadan Redegørelse indskrænke sig til Referat, men Forfatterens Selvstændighed giver sig dog Udslag i det Stof, han vælger ud af den uhyre Dyngge, der hedder den nyeste Historie. Estrup har faaet meget Stof med, og det er tilrettelagt klart og overskueligt, selv om dets Vægtfylde naturligvis i Længden tynger Fremstillingen noget; Skriftet egner sig fortrinligt til Studiebrug (f. Eks. i „Studiekrese“), hvor man kun tager en vis Portion ad Gangen og gennemtænker eller gennemdebatterer den.

Skriftet omhandler Industrien; men Forfatteren er dog

klar over, at det er Handelen og Handelens Principer, som er den egentlige Drivfjeder og den prægende Faktor i hele den moderne økonomiske Udvikling. Han bruger f. Eks. den træffende Vending, at det var Verdensmarkedets Kalden, som lokkede den ny Tid frem. Estrup overser dog det efter min Mening allerinteressanteste Kapitel i den nyeste Udvikling, nemlig Industriens og de fleste andre Erhvervs Underordning under Bank- og Finanskapitalen; han omtaler naturligvis Trust- og Karteldannelsen, men selve primus motor i denne nævnes ikke, og dog er Forstaaelsen af dette Hovednøglen til Forstaaelsen af den kommende Udvikling.

Paa de Punkter, hvor Fremstillingen gaar bort fra Referatet, og hvor Forfatteren vurderer og bedømmer Begivenhederne og Fænomenerne — og trods den knappe Plads er disse Punkter talrige —, mærker man en stærkt socialt interesseret Aand med et stort Kendskab til Tingene og Trang til at søge tilbunds i dem og sige det rigtige om dem. Den sidste Egenskab er dog saa stærk, at den i nogen Grad hæmmer Fremstillingen og begrænser Perspektiverne. I det hele taget er Kravet om Objektivitet — der altid stilles skarpere til Økonomien end til andre Videnskaber — ofte Hemsko for saa ufærdige Videnskaber som Socialøkonomien og Sociologien; man er nødt til, for at faa noget Hold paa det store Stof, pr. Inspiration eller Intuition at skabe sig talrige Arbejdshypoteser og Antagelser. Ogsaa Estrup anvender naturligvis Arbejdshypoteser; men disse er nærmest bestemt af hans Uvilje mod Ekstremerne, de yderliggaaende Teorier og Krav; navnlig falder dette i Øjnene, hvor han bedømmer vore Dage og den nærmeste Fremtid. Men derved kommer han undertiden til at vurdere fundamentale Træk forkert. Hans Hovedtanke om den kommende Udvikling er nærmest den, at det sociale Spørgsmaal maa løses under Samarbejde mellem Arbejdsgivere og Arbejdere. Han skriver f. Eks.: „Gennem Organisationernes Opbygning har faktisk Arbejderklassen og

Industriens Selvejere ubevidst arbejdet Haand i Haand og efterhaanden bundet sig til hinanden ved et Net af Traade, som bærer vore Dages økonomiske Samfund“. Videre: „Overalt har der i de sidste Aar været eksperimenteret og grublet, det gælder i lige saa høj Grad indenfor Arbejdsgivernes som indenfor Arbejdernes Kreds. Den stigende Tendens til indbyrdes saglig Drøftelse af Problemerne har været tydelig“.

Den Tanke er ham paa Forhaand fjendtlig, at enhver Indrømmelse til de ny Idéer og Løsener maa fravristes dem, der skal gøre Indrømmelserne. Men viser Virkeligheden ikke oftest dette; sjældent har man i Historien set nogen frivillig give Afkald paa Magten (de lysende Undtagelser — ogsaa i vore Dage — kan man jo ikke bygge nogen Regel paa). Estrup er i sit Syn paa dette fundamentale Spørgsmaal typisk for den intelligente Middelklasse, hvis Grundbegreber er Ret, Rimelighed, Saglighed og Hensyntagen til begge Sider, og som er stærkt disponeret til at tro, at disse Elementer ogsaa har afgørende Betydning i den sociale Strid eller i alt Fald kan blive det. Da dette langt fra er Tilfældet, bliver Resultatet af deres Stræben paa dette Punkt det samme som at lægge et lige stort Lod paa begge Skaale af Vægten; den skæve Vægtstilling forandres ikke derved.

Underligt er det egentligt, at Estrup ender sin Bog med at betone Devisen: Fremskridt under Samarbejde mellem de to stridende Parter; eftersom han begynder sin Bog med at skildre, hvorledes det moderne kapitalistiske System maatte kæmpe sig frem under haard og stupid Modstand fra det da bestaaende Systems Side (Lavs- og Feudalordningen). Han taler ovenikøbet om, at Middelalderens sindrige økonomisk-sociale Bygning (for Byernes Vedkommende) blev Genstand for et Sammenbrud, altsaa ikke nogen organisk Afløsning af det nye. Estrup gør sig ikke det naturlige Parallel-Spørgsmaal, om ikke faktisk Verdens-

krigen og den nuværende økonomiske og politiske Krise er Begyndelsen til Enden paa det bestaaende System.

I Slutningskapitlet „Industriens Udviklingslinjer“ kommer Forfatteren ind paa de store brændende, principielle Spørgsmaal i Nutiden. Ganske naturligt begynder han med at omtale Marx, som er den eneste, der har haft Overblik og Dristighed nok til at udkaste Grundlinjerne til det 19. Aarh.'s historiske Filosofi. Estrup mener, at Marx' Katastrofeteori er helt urigtig; men det forekommer mig, at hans Kritik af den er en noget stereotyp Gengivelse af de sædvanlige Indvendinger. Spørgsmaalet er dog det, om Teorien ikke nu har faaet fornyet Gyldighed for Mellemeuropa, Italien og Balkan, og om den ikke har faaet tilnærmet Gyldighed i en Krise, som den vi nu er inde i, for Lande som Frankrig, England og tildels Skandinavien.

Noget andet er, at det er tragisk, hvis Teorien virkelig er rigtig, fordi udsultede Mennesker kun egner sig til at lave Revolte, hvis positive Resultater altid er tvivlsomme. Den store sociale Ændring skabes sikkert ud fra helt andre Forudsætninger, Forudsætninger som Estrup omtaler saaledes: „Organisationsmæssigt har Arbejderklassen i de Lande, hvor Udviklingen er længst fremskredet, naaet fuld Jævnbyrdighed med Arbejdsgiverne. Men næsten omvendt proportional hermed er den enkelte Arbejders Utilfredshed med sin Tilværelse steget. Der synes her at være Tale om en mere eller mindre bevidst Følelse af Modsætningen mellem bestandig bedre materielle Kaar, voksende politisk og faglig Indflydelse og et dagligt Arbejde og Underordningsforhold, som savner enhver Personlighedsværdi“.

Det var som bekendt en tilsvarende Modsætning og Utilfredshed (omend i en anden Retning), som foraarsagede det moderne Samfunds Indførelse.

Knud Korst.